

לנבחנים ולנבחנות שלום,

נא לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוקנות. אי-מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לידי פסילת הבחינה. הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – פרט ל"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מחשבים ניידים. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה.

כל חומר עזר שאינו מותר בשימוש, יש למסור למשגיח לפני תחילת הבחינה.

לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות !

הוראות לבחינה

1. יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלת מודפסים הפרטים האישיים שלך, ובמדבקות השאלון שקיבלת מודפסים פרטי השאלון המיועד לך.
2. אם לא קיבלת מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקות הנבחן.
3. אסור לכתוב בשולי המחברת (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק.
4. לטיטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה שיועדו לכך.
5. אין לתלוש או להוסיף דפים. מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי-קיום טוהר הבחינות.
6. אין לכתוב שם בתוך המחברת, משום שהבחינה נבדקת בעילום שם.
7. אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישום הציונים.

בהצלחה !

12 17 סמל שאלון رقم النموذج שם השאלון اسم النموذج	18 21 מועד موعد 37 32 31 סמל ב"ס رقم المدرسة 23 31 מס' תעודת זהות رقم الهوية	מדבקות לנבחן ملصقة ممتحن
יש להדביק כאן ↑ מדבקת שאלון يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة نموذج امتحان	יש להדביק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)	

* הוראות בשפה הערבית מעבר לדף

* التعليمات باللغة العربية على ظهر الصفحة

יש לסמן במשבצת ☐ אם ניתן שאלון נוסף
يجب الإشارة في المربع إذا أُعطي نموذج امتحان إضافي

وزارة التربية والتعليم

القسم الكبير للامتحانات

الإدارة التربوية

دفتر امتحان

تحية للممتحنين وللممتحنات!

الرجاء قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة. عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان. أُعدّ الامتحان لفحص تحصيلاتك الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط. أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير ويُمنع إعطاء أو أخذ مواد مكتوبة أو شفوية.

لا يُسمح إدخال مواد مساعدة - كتب، دفاتر، قوائم - إلى غرفة الامتحان، باستثناء "مواد مساعدة يُسمح استعمالها" المفصلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من الوزارة. كما لا يُسمح إدخال هواتف أو حواسيب محمولة إلى غرفة الامتحان. استعمال مواد مساعدة غير مسموح بها يؤدي إلى إلغاء الامتحان.

يجب تسليم كل مادة مساعدة لا يُسمح استعمالها للمراقب قبل بدء الامتحان. بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب، ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء.

يجب التقيد بنزاهة الامتحانات !

تعليمات للامتحان

1. يجب التأكد بأن تفاصيلك الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلت عليها، وبأن تفاصيل نموذج الامتحان المعد لك مطبوعة على ملصقات نموذج الامتحان التي حصلت عليها.
2. في حال عدم حصولك على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعد لملصقة الممتحن، بخط يد.
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنه لن يتم مسح ضوئي لهذه المنطقة.
4. للمسودة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدة لذلك فقط.
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق. الدفتر الذي يُسلم ناقصاً يثير الشك بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات.
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأن الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم.
7. لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عوائق في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات.

نتمنى لكم النجاح!

עברית: הבנה, הבעה ולשון

על פי תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.

חלק ראשון — הבנה והבעה		— 60 נקודות
{	פרק א: הבנת הנקרא	— 35 נקודות
	פרק ב: הבעה	— 25 נקודות
חלק שני — לשון: תחביר ומערכת הצורות		— 40 נקודות
סה"כ — 100 נקודות		

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לקרוא את המאמרים שב**נספח** ולענות על השאלות ב**גוף שאלון זה**, לפי ההוראות.

(2) לכתובת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (16-17) של השאלון.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

חלק ראשון — הבנה והבעה (60 נקודות)

קרא את הטקסטים 1-3 שבנספח המצורף, וענה על השאלות בפרקים שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

פרק א: הבנת הנקרא (35 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-6.

1. על פי טקסט 1, מדוע היה צורך דחוף להנפיק בולים ערב הקמת המדינה? ציין שתי סיבות.
(4 נקודות)

2. על פי טקסט 1, הנפקת בולי "דואר עברי" הייתה מלווה בקשיים. ציין שלושה קשיים שונים, והסבר כיצד פתרו כל אחד מן הקשיים האלה. (6 נקודות)

קושי 1: _____
פתרון: _____

קושי 2: _____
פתרון: _____

קושי 3: _____
פתרון: _____

3. א. על פי טקסטים 1 ו-2, במה היה שונה תפקידם של בולי קק"ל מבולי "דואר עברי"?
(3 נקודות)

- ב. על פי טקסטים 1 ו-2, מה היה המשותף לבולי "דואר עברי" ולבולי קק"ל? (3 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

4. א.

לפניך ארבעה משפטים, (1)-(4).

ליד כל משפט, קבע אם אפשר להסיק אותנו מן הטקסטים 1 ו-2 או לא. (4 נקודות)

(1) לאחר הקמת המדינה בולי קק"ל נהיו בולים רשמיים באופן קבוע. _____

(2) השוכל הוא חלק בלתי נפרד מכל בולי הדואר בעולם. _____

(3) הנהגת היישוב היהודי לפני קום המדינה הייתה מעורבת באופן פעיל בהנפקת בולים. _____

(4) קק"ל הנפיקה בולים העוסקים בעיקר בהיסטוריה העתיקה. _____

ב.

בחר באחד מן המשפטים (1)-(4) מסעיף א ונמק את קביעתך על פי הטקסטים.

(2 נקודות)

5. א.

מהי הטענה העיקרית של כותבי טקסט 3? הקף את התשובה הנכונה. (4 נקודות)

— מקומן של נשים בהיסטוריה היהודית הוצנע, פרט לגיבורות התנ"ך.

— השיעור הנמוך בייצוג של הנשים על גבי הבולים עשוי ללמד על מעמד האישה בישראל.

— הבולים הם אמצעי תקשורת המעביר מסרים חברתיים ותרבותיים.

— אין מנפיקים בולים לאישים בעודם בחיים.

ב. בשורות 6-16 בטקסט 3 הכותבים משתמשים בשני רכיבי טיעון: טענת נגד והפרכה.

על פי שורות אלה, כתוב מהי טענת הנגד ומהי ההפרכה. (4 נקודות)

טענת נגד:

הפרכה:

6. הגוף האחראי להנפקת בולי דואר הוא השירות הבולאי.
מדי פעם השירות הבולאי פונה לקהל הרחב ומבקש הצעה להנפקת בול חדש.
מה אתה היית מציע להנציח על גבי בול חדש? נמק את תשובתך. (5 נקודות)

פרק ב: הבעה (25 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 7-8, וכתוב עליו מאמר בהיקף של כ-300 מילים לפי ההוראות.

שים לב: כתוב את המאמר בעמודים 6-7. תוכל לכתוב טיוטה בעמודים 8-9.

7. חגיגות שנת ה־70 למדינת ישראל

מדינת ישראל תממן את חגיגות שנת ה־70 למדינה. מחצית מן התקציב תגיע מקופת המדינה ומחצית נוספת מקרן קיימת לישראל. על פי הסיכום, כל אחת מהן תיתן 50 מיליון שקלים חדשים.

לרגל שנת ה־70 לעצמאות ישראל התעוררה השאלה אם יש לערוך חגיגות מיוחדות בעלות גבוהה שבהן יבואו לידי ביטוי ההישגים הרבים של המדינה, או אם לציין את האירוע במתכונת מצומצמת יותר ולהפנות את התקציב לסיוע לאוכלוסיות נזקקות.

כתוב מאמר טיעון ובו הבע את דעתך בנושא. נמק את דברך ובסס אותם.

או

8. בית הספר בהווה ובעתיד

בית הספר של היום אינו זהה לבית הספר של אתמול, אך הוא דומה לו מאוד. לשני בתי הספר יש מבנה דומה – פיזי, ארגוני ורעיוני – אך יש הבדל ביניהם באווירה: בבית הספר של היום יש יחסים טובים יותר בין המורים לתלמידים, והתלמידים (לא המורים) מרוצים יותר, או סובלים פחות.

אבל בית הספר של אתמול התאים לסביבה החברתית־תרבותית של אתמול, ובית הספר של היום אינו מתאים לסביבה החברתית־תרבותית של היום – ומכאן נובע משבר החינוך של ימינו. ומה עם בית הספר של מחר? הוא יאפשר לתלמידיו ללמוד – להתעניין, לחקור, ליצור.

(מעובד על פי הרפז, י' (פברואר 2012). "אחרי 150 שנה, הגיע הזמן להמציא את בית הספר של מחר". **הד החינוך** 86, עמ' 29)

בקטע זה הכותב טוען כי בית הספר של היום אינו מכין כראוי את התלמידים לחיים. כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את דעתך על טענת הכותב. הצג את העקרונות שלדעתך בית הספר של מחר צריך להתבסס עליהם. תוכל להיעזר גם בניסיוןך האישי.

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

لا تكتب في هذه المنطقة

لا לכתוב באזור זה

[illegible]

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

חלק שני — לשון: תחביר ומערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה שש שאלות: שלוש מתחום התחביר (9-11) ושלוש מתחום מערכת הצורות (12-14).
ענה על ארבע מן השאלות 9-14 (לכל שאלה — 10 נקודות).
בשאלות שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

תחביר

9. לפניך שלושה משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

(1) בעת האחרונה הנפיק בנק ישראל שני שטרות כסף הנושאים דיוקנאות של שתי משוררות ידועות. _____

(2) צעירים רבים מתעניינים בבולים אף על פי שהם אינם משתמשים בהם למשלוח מכתבים. _____

(3) בבול משנת 1909 הרצל נראה בתמונה המפורסמת שלו על המרפסת בקונגרס הציוני בבזל, וברקע מוצג נוף של ירושלים. _____

- א. ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו: פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).
- אם המשפט מורכב — תחם בו את הפסוקית, וציין את תפקידה התחבירי.
 - אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) — תחם בו את האיברים.

ב. הקף את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפטים (1)-(3).

שטרות:	נושא,	נשוא,	מושא,	תיאור
הם:	נושא,	לוואי,	תמורה,	מושא
בהם:	נושא,	נשוא,	לוואי,	מושא
משנת 1909:	תיאור,	לוואי,	מושא,	נשוא
בתמונה:	לוואי,	מושא,	תיאור,	תמורה

10. לפניך שני משפטים.

(1) בישראל לא מנפיקים בולים לכבוד אנשים בעודם בחיים, לכן ספורטאיות מצטיינות מן התקופה האחרונה אינן מיוצגות על גבי בולים.

(2) חנה זמר, העורכת של עיתון "דבר", נפטרה לפני שנים רבות, ועם זאת לא זכתה להנצחה על גבי בול.

א. העתק את הקשר המבטא את הקשר הלוגי בכל אחד מן המשפטים, וציין מהו הקשר הלוגי.

משפט 1

הקשר: _____ הקשר הלוגי: _____

משפט 2

הקשר: _____ הקשר הלוגי: _____

ב. מהו התפקיד התחבירי של הצירוף "העורכת של עיתון 'דבר'" במשפט (2)?
הקף את התשובה הנכונה.

נושא נשוא תמורה מושא

ג. המר כל אחד מן המשפטים (1)-(2) למשפט מסוג תחבירי אחר, בלי לשנות את הקשר הלוגי במשפטים.

משפט 1:

משפט 2:

ד. לפניך משפט.

לפני עזיבתם את הארץ הודיעו הבריטים על הפסקת שירותי הדואר ועל השמדת כל מלאי הבולים הקיים.

המר את המשפט הנתון למשפט מורכב במבנה של דיבור עקיף.

11. לפניך שלוש הצעות לתחימת הפסוקית במשפט מורכב.

(1) מכלל הבולים שהנפיקה מדינת ישראל בכל שנות קיומה, כשמונה אחוזים בלבד מציגים נשים.

(2) מכלל הבולים שהנפיקה מדינת ישראל בכל שנות קיומה, כשמונה אחוזים בלבד מציגים נשים.

(3) מכלל הבולים שהנפיקה מדינת ישראל בכל שנות קיומה, כשמונה אחוזים בלבד מציגים נשים.

א. הקף את המספר של הצעת התחימה הנכונה.

ב. הקף את התפקיד התחבירי של המילים האלה:

מדינת ישראל: לוואי, נושא, תיאור, נושא

שנות: נושא, נושא, נושא, מושא, תיאור

נשים: מושא, נושא, נושא, נושא, לוואי

ג. בכל אחד מן המשפטים שלפניך הקף את צורת האוגד הנכונה.

• סדרת הבולים (הוא / היא / הם / הן) סמל למלחמתו של העם היהודי לעצמאות מדינית בארץ-ישראל.

• התמונות והתצלומים שהוצגו בתערוכה של קק"ל (הוא / היא / הם / הן) עדות לפעילותה הענפה ליישוב הארץ.

ד. (1) לפניך שני משפטים ובכל אחד מהם שיבוש לשון. תקן את השיבושים וכתוב כל משפט מחדש.

• שמות של רחובות נקבעות בוועדות מיוחדות.

המשפט המתוקן: _____

• לעיתים בשובלי הבולים מצוינים תקופות שגויות.

המשפט המתוקן: _____

(2) נסח נימוק משותף לתיקוניך. התבסס על מונחים תחביריים.

מערכת הצורות

12. א. לפניך טבלה ובה פעלים מודגשים. כתוב את השורש, הבניין ושם הפועל של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

שם הפועל	בניין	שורש	
			הבולים מציינים את המדינה שממנה הם הגיעו.
			כדי להדפיס בולי "דואר עברי" גדולים, השתמשו בנייר משובח.
			העובדים בבתי הדפוס הגדולים חששו שהם יקלעו לעימות עם הבריטים.
			ההחלטה שהתקבלה יצגה את דעת הרוב.

- ב. לפניך שני משפטים ובהם פעלים מודגשים.

(1) כאשר הגיעו גלופות הבולים מאוטה וליש התעוררה בעיה: עדיין לא נקבע⁽¹⁾ שמה של המדינה שטרם נוסדה.

(2) חברי הוועדה הודיעו: "בקרב נקבע⁽²⁾ את מועד הנפקת הבול לרגל שבעים שנה למדינה".

בטבלה שלפניך נתח את שני הפעלים.

הפועל	שורש	בניין	זמן	גוף
נקבע ⁽¹⁾				
נקבע ⁽²⁾				

13. לפניך משפטים, ובהם פעלים סבילים.

- משלוש ההצעות שהֻצְעוּ התקבלה הצעתו של וליש.
- במהלך השנים שֻדְרְגוּ כמה סדרות ישנות של בולים.
- הבעיה של תת־ייצוג לנשים בתחומים מגוונים מְכַרְת שנים רבות.
- בקרוב יֻצַּג במוזאון אוסף של בולים מתקופות שונות.

- א. (1) איזה פועל יוצא דופן מבחינת הַבְנִיין? _____
- (2) מהו הבניין של הפועל היוצא דופן? _____
- (3) מהו הַבְנִיין של שלושת הפעלים האחרים? _____

ב. כתוב את הצורות הפעילות של הפעלים הסבילים. שמור על הזמן ועל הגוף של הפעלים.

הֻצְעוּ _____

שֻדְרְגוּ _____

מְכַרְת _____

יֻצַּג _____

ג. לפניך משפט ובו שתי אפשרויות לבטא את הפועל. הקף את הצורה הנכונה.

השירות הבולאי הִנְפִיק / הִנְפִיק בול חדש.

ד. לפניך זוגות של שמות פעולה.

- תִּכְנֶנּוּ — בִּקְשָׁה
- הִנְצַחָה — הִבֵּט
- הִתְעַלְמוֹת — הִמְנְעוֹת
- קִבְּלָה — הִדְגְּמָה
- יִצוּג — צִמְצוֹם

(1) הקף את הזוגות שבהם שני שמות הפעולה הם באותו בניין.

(2) מן הזוגות שלא הקפת העתק לטבלה את שמות הפעולה, וציין ליד כל שם פעולה את הבניין שלו.

שם הפעולה	הבניין

لا تكتب في هذه المنطقة

14. א.

לפניך רשימת שמות. מיינ אותם בטבלה שלפניך.

אַמְבִּיצָיָה, שְׁלֵטוֹן (החוק), אֵיכוֹת, אֶסְכָּן, תְּקִשָּׁרֶת,
מְסָרְתִי (מסורתי), מְסָרוֹן, מַחְסָנִית, קְרִיטְרִיוֹן, מְמַשָּׁלָה

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי	מילים לוועזיות

ב.

לפניך רשימת שמות.

קִלְדָּן, תַּחְקִירָן, עוֹרֵךְ (עיתון), טִיס

(1) מה המשותף לכל השמות מבחינת המשמעות? _____

(2) — איזה שם יוצא דופן מבחינת דרך תצורתו? _____

— מהי דרך התצורה של השם היוצא דופן? _____

— מהי דרך התצורה של השמות האחרים? _____

ג.

הקף את הצורה הנכונה, ונמק את תשובתך.

הַגְרָפִיקָאִי / הַגְרָפִיקָאִי שנבחר לעצב את סדרת בולי "דואר עברי" הוא אוטה וליש.

נימוק: _____

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

[illegible]

لا تكتب في هذه المنطقة

לא לכתוב באזור זה

מדבקות משגיח

ملصقة مراقب

"אתך בכל מקום, גם בבגרות.

בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"

"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.

بالتجّاح، مجلس الطّلاب والشّبيبة القطريّ"

נספח: טקסטים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
על פי תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
11282, חורף תשע"ח

לפניך שלושה טקסטים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט 1

בולי דואר עברי

מאת איתמר עצמון

סדרת בולי "דואר עברי" היא סדרת הבולים הראשונה שהנפיקה מדינת ישראל מייד לאחר הכרזתה ב־14 במאי 1948. הסדרה הוכנה ערב הקמת המדינה בפעילות קדחתנית בתנאי מחתרת, ויש בה תשעה בולים שונים זה מזה. נושא הסדרה הוא מטבעות יהודיים שנטבעו בעת העתיקה, והם מסמלים את מלחמות העם היהודי לעצמאות מדינית, לריבונות בארץ־ישראל ולחופש. בשל הסמלים המרתקים על הבולים והעוצמה ההיסטורית שהם מביאים לידי ביטוי נהפכה סדרת בולים זו לסדרה המוכרת, המעניינת והיקרה ביותר שהנפיקה מדינת ישראל. "סיפורה של מדינת ישראל הוא סיפור שבו העבר והעתיד שזורים זה בזה", אמרו אז, ואין ספק שסדרת בולי "דואר עברי" מדגימה זאת בצורה הטובה ביותר.

לאחר החלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ־ישראל בכ"ט בנובמבר 1947 התעורר הצורך להנפיק בולים שיבטאו את עצמאותה של המדינה שעדיין לא נולדה. אבל היה אסור, לפי החוק בארץ, להנפיק בולים שאינם בולי השלטון הבריטי, ולכן היה צריך לשמור בסוד את הכנת הבולים.

חברי ההנהגה היהודית ביקשו משלושה גרפיקאים לעצב בולים למדינה החדשה. מבין שלוש הצעות, התקבלה בהתרגשות רבה הצעתו של הגרפיקאי אוֹטוֹ וָלִיש. וליש הציע שעל הבולים החדשים יודפסו תצלומים של מטבעות מתקופת המרד הגדול (67-73 לספירה הנוצרית) ומתקופת מרד בר כוכבא (132-135 לספירה הנוצרית).

רק לאחר כמה חודשים, באפריל 1948, כאשר עמדו הבריטים לפנות את הארץ והודיעו על הפסקת שירותי הדואר ועל השמדת כל מלאי הבולים הקיים, החלה ההנהגה היהודית לתכנן ברצינות את הנפקת הבולים. כאשר רצו להדפיס את הבולים, שעדיין לא עוצבו סופית, גילו שאין מקום שבו יוכלו להנפיק אותם. בנוסף, לא היו כמעט מכונות דפוס שבאמצעותן היה אפשר להדפיס בולים שאיכותם תהיה ראויה לִיה להיות סימן זהות חדש למדינה שעדיין לא נוסדה. בבתי דפוס גדולים לא היה אפשר לשמור על סודיות ההדפסה, וגילוי הסוד היה עלול להוביל לעימות עם הבריטים.

* מעובד על פי עצמון, א'. "בולי דואר עברי: תיאור הכנת הבולים הראשונים במדינת ישראל". אנציקלופדיה יהודית

באתר דעת – לימודי יהדות ורוח, מ־2953?id1=2953 <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp>

בסופו של דבר הודפסו הבולים במכונות הדפוס של עיתון "הארץ", לאחר שהמכונות הועברו למקום סודי בתל אביב. שנים אחדות לפני כן הדפיסו באותן המכונות כמה סדרות של "בולי הקק"ל" (קרן קיימת לישראל), שחלק מהם אף הוכשרו להיות בולי דואר חוקיים בתקופה שלפני הכרזת המדינה. באותה תקופה היה בארץ מחסור בנייר מתאים להדפסה, ולא הייתה אפשרות לייבא מחוץ לארץ. וכך כל נייר שנמצא — גם אם היה גס ולא ראוי להדפסת בולים — שימש להנפקת הבולים הראשונים. על הנייר הגרוע הודפסו הבולים הקטנים, בעלי הערכים הנמוכים, ועל נייר מאיכות גבוהה יותר — מספר קטן של גיליונות נייר תכל שנמצא — הדפיסו את הבולים הגדולים, בעלי הערכים הגבוהים.

כאשר הגיעו גלופות¹ הבולים מן הגרפיקאי אוטה וליש, התגלו שתי בעיות. האחת, עדיין לא נקבע שמה של המדינה, ולכן לא ידעו איזה שם להדפיס על הבולים: ארץ-ישראל, יהודה, מדינת יהודה או אולי מדינת ישראל? מישהו הגה רעיון — להדפיס את המילים "דואר עברי" במקום את שמה של המדינה. בזכות פתרון זה היה אפשר להתחיל להדפיס את הבולים.

בעיה אחרת הייתה שרוב האנשים לא ידעו לקרוא את הכתב העברי הקדום שהיה על המטבעות העתיקים. דוד רָמֶזו², שנוסף על תפקידיו הציבוריים היה מעורב בהנפקת הבולים, הציע שמתחת לבול יוסיפו עוד פיסת נייר, ועליה הסבר על תוכן הבול. כך החלו להוסיף לכל בול "דואר עברי" שובל — ספח ובו הסבר קצר על המטבע המודפס על הבול. מאז לכל בול ישראלי נוסף שובל והוא חלק בלתי נפרד מן הבול. היום רוב האספנים של בולי ישראל לא ירצו לקבל בול ללא שובל.

במשך השנים המשיכו להנפיק את סדרת הבולים הזו, וכמו כן הוסיפו לה מטבעות יהודיים מתקופות אחרות ושינו את הכיתוב מ"דואר עברי" ל"ישראל".

בול "דואר עברי" ושובל

1 גלופה — לוח שנחרטו עליו צורות או אותיות לקראת הבאה לדפוס.

2 דוד רמז — ממנהיגי היישוב, היה מזכיר ההסתדרות, ובראשית ימי המדינה היה שר בממשלת ישראל.
/המשך בעמוד 4/

טקסט 2

הסיפור של בולי קרן קיימת לישראל¹

מאת מערכת "חלון ירוק"

בעידן שלפני הדואר האלקטרוני והאינטרנט, מכתבים וגלויות היו אמצעי התקשורת העיקריים בין אנשים. הפעם הראשונה שבולים שימשו אמצעי תשלום עבור משלוח דואר הייתה בבריטניה במאה ה־19. ממשלות ברחבי העולם כולו הלכו בעקבות בריטניה, והחלו להנפיק בולים משלהן. הבולים נהפכו מהר מאוד מסתם אמצעי תשלום עבור דואר לסמל המייצג את המדינה שהדפיסה אותם. הרצון של העם היהודי במדינה משלו עורר רצון גם בבולים – וכאן נכנסה קק"ל לתמונה. כמה עשרות שנים לפני הקמת המדינה היו הבולים של קק"ל אחד האמצעים המובילים לא רק לאיסוף כספים עבור פעולותיה, אלא גם להנצחת ההיסטוריה של הקמתה של מדינת העם היהודי בזמן אמת. בשנת 1902 במשרדי קק"ל בווינה שבאוסטריה הוחלט על הנפקת בולים. אומנם לא היה להם מעמד חוקי, ולא היה אפשר לשלוח דואר שמודבקים עליו רק בולי קק"ל, אך מאחורי הנפקת הבולים עמד הרעיון שלצד הבולים הרשמיים של המדינה שממנה נשלח המכתב, אפשר לצרף בול של קק"ל וכך להפיץ לעם היהודי ברחבי העולם את בשורת המדינה העומדת לקום. בנוסף, התשלום עבור הבולים שימש תרומה לקק"ל. הבול הראשון שהנפיקה קק"ל נקרא "בול ציון". מודפס עליו מגן דוד, בצדדיו ענפים ובמרכזו המילה "ציון" בעברית. את הבול עיצב אפרים ליליין, פעיל ציוני נלהב, שהיה גם צייר רב כישרון. המגן דוד, סמל העם היהודי, נהפך עם הוצאת הבול סמל לשאיפה של העם למדינה משלו, מדינה שבוליה יכולים לייצג אותה. לא עבר זמן רב, ועל בולי קק"ל החלו להופיע נושאים מגוונים – אישים ומקומות. על בולי קק"ל המוקדמים אפשר לראות בין השאר את מקימה של התנועה הציונית ואת פעיליה. כבר בשנת 1909 הנפיקה קק"ל בול להנצחת זכרו של בנימין זאב הרצל. על הבול הודפסה התמונה המפורסמת של הרצל צופה מן המרפסת במלון בבזל, בעת כינוס הקונגרס הציוני הראשון, וברקע הנוף של ירושלים. זמן קצר לאחר מכן החלו להדפיס בולים נוספים ועליהם דיוקנאות של אישים גדולים בתולדות הציונות. באמצעות בולים אלה שהודבקו על גבי מעטפות (לצד הבולים הרשמיים) נשלח מסר ברור: לעם היהודי יש היסטוריה מפוארת של אלפיים שנה, אבל ההיסטוריה של העם היהודי

* מעובד על פי מערכת "חלון ירוק". "הסיפור של בולי קק"ל". חלון ירוק – אתר קק"ל לצעירים, אוהזר

מ־http://www.greenwin.kkl.org.il/aboutus/more_kkl/stamps/stamps ב־4/9/2017.

1 קרן קיימת לישראל (קק"ל) הוקמה בשנת 1901. זוהי קרן לאומית שמטרתה הייתה לקנות קרקעות בארץ־ישראל,

לגייס תרומות מן העם היהודי ולעזור בהגשמת חלום ההתיישבות הציוני.

במדינתו המודרנית מתרחשת בימים אלה ממש. בבולים מוקדמים אחרים של קק"ל מוצגים הנופים של ארץ-ישראל ושל היישובים המוקמים בה – עדות מרתקת נוספת למדינת העם היהודי ההולכת ונבנית.

בתקופת המעבר מהחלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 ועד הכרזת העצמאות של מדינת ישראל בה' באייר תש"ח (14/5/1948), נזקקה לפתע המדינה לבולים רשמיים. 30 וכך נהפכו בולי קק"ל, בפעם הראשונה בהיסטוריה, לבולים חוקיים לחלוטין למשלוח דואר מארץ-ישראל לרחבי העולם. מצב זה נמשך זמן קצר, ולאחר הכרזת העצמאות החלה המדינה להנפיק בולים משלה, ובולי קק"ל חזרו להיות בולים ייצוגיים. אך מפעל הבולים של "קרן קיימת לישראל" קיים עד היום, והבולים עדיין מספרים את הסיפור של קק"ל ושל מדינת ישראל: הם מתארים את נופי הארץ, היישובים והמוסדות שקמו 35 בה, אישים ידועים, ואת פעילותה של קק"ל במגוון תחומים: יש בולים בנושא סביבה ונוף, בולים בעלי סמל ציוני ובולים שמודפסת עליהם אישיות חשובה.

בול קק"ל ועליו דיוקנו של הרצל

טקסט 3

"תקרת הנייר": תתייצוג של נשים על בולי ישראל

מאת יחיאל לימור ואילן תמיר

מכלל הבולים שהנפיקה מדינת ישראל משנת 1948 ועד סוף שנת 2015, כשמונה אחוזים בלבד מוקדשים לנשים, או לנושאים הקשורים לנשים. אחד ההסברים לשיעור הנמוך בייצוג של נשים על בולי המדינה הוא שמלבד הסיפורים על גיבורות התנ"ך, מקומן של נשים בהיסטוריה היהודית הוצנע. נשים אינן מיוצגות בתחומים רבים, ועל כן אינן מיוצגות גם על בולים.

בולט בייחוד היעדר בולים המוקדשים לנשים במדע, במשפט, בתקשורת ובספורט. יש להניח שההסבר להיעדרן של נשים מן הבולים הוא שבִּישראל אין מנפיקים בולים המוקדשים לנשים בעודם בחיים. לכן נשים חשובות בתחום המדע (כמו כלת פרס נובל בכימיה, פרופסור עדה יונת), בתחום המשפט (כמו נשיאת בית המשפט העליון לשעבר, דורית בייניש) או בתחום הספורט (כמו אסתר רוט־שחמורוב, שזכתה בשתי מדליות בריצות קצרות במשחקי אסיה, או יעל ארד, שהייתה הישראלית הראשונה שזכתה במדליה אולימפית) אינן מיוצגות על גבי בולים. עם זאת בקדמת הבמה התרבותית־חברתית של מדינת ישראל יש נשים לא מעטות שהן חשובות או חלוצות בתחומן וכבר הלכו לעולמן ולמרות זאת לא זכו להנצחה על גבי בולים. להלן כמה דוגמאות: המשוררת דליה רביקוביץ'; חנה זמר, שהייתה עורכת העיתון "דבר"; יעל רום, שהייתה הטייסת הראשונה; רוזה גינסור גינצברג, שהייתה עורכת הדין הראשונה.

אף על פי שהחברה הישראלית ידעה שינויים רבים בעשורים האחרונים, בסולם הערכים החברתיים במדינה ממשיכים להעמיד את הגבריות במרכז ההווה הישראלית. ערכים אלה באים לידי ביטוי גם על בולים. אף שלא רבים מודעים לכך, הבולים הם אמצעי תקשורת לכל דבר, והם מעבירים מסרים חברתיים ותרבותיים במאות אלפי עותקים. כיוון שבולי הדואר הם "חלון של המדינה" והמדינה יכולה להראות באמצעותם את מה שהיא בוחרת שאחרים ידעו על אודותיה, השיעור הנמוך של ייצוג נשים על גבי הבולים יכול ללמד על מעמדן של הנשים בישראל.

* מעובד על פי לימור, י' ותמיר, א' (2017). "תקרת הנייר": תתייצוג של נשים על בולי ישראל". **מסגרות**